

**POSITIONPAPER VNO-NCW / MKB-NEDERLAND ten behoeve van het
rondetafelgesprek in de Tweede Kamer over de Loonontwikkeling en
arbeidsinkomensquote (AIQ)**

Aan de leden van de Vaste Kamercommissie SZW van de Tweede Kamer ten behoeve van het
Rondetafelgesprek VC SZW TK d.d. 14 september 2016

Betreft: loonontwikkeling en arbeidsinkomensquote

De verantwoorde loonontwikkeling die we al sinds jaar en dag kennen betekent dat werknemers meeprofiteren van economische groei en dat de baten van de groei bij zowel werkgevers als werknemers neerslaan. De overheid moet deze niet méér gaan afromen met lastenverzwaring, zodat loonkosten en koopkracht zich parallel kunnen ontwikkelen.

De basis voor hogere loonontwikkeling ligt in een hogere structurele economische groei. Die bereiken we met meer investeringen, publiek en vooral privaat. Daarmee kan Nederland in de komende jaren noodzakelijke transities realiseren en meer werkgelegenheid en hogere productiviteitsgroei tot stand brengen. Naarmate we daar beter in slagen, zal de toekomstige verdien capaciteit van Nederland groter, duurzamer en breder worden, en daarmee ook de basis voor de lonen.

Een investeringsagenda in welvaart en werk is nodig

Hogere groei is nodig: als middel om welvaart te verhogen en een inclusieve arbeidsmarkt met kansen voor iedereen te realiseren. De gestage groei van de Nederlandse economie zal naar verwachting van het CPB de relatief hoge werkloosheid maar mondjesmaat doen afnemen en de koopkracht van mensen niet laten stijgen.

Dat vraagt een koersverschuiving naar een op de verdienkant van de economie gericht groeibeleid, zoals wij in NL Next Level bepleiten. Het economisch beleid van monetaire verruiming, macro economische en budgettaire stabiliteit en hervormingen volstaat niet om een hogere economische groei te bereiken. Een beleid gericht op verhoging van private en publieke investeringen kan naast meer werkgelegenheid een hogere productiviteitsgroei stimuleren. Daarmee worden de voorwaarden tot stand gebracht voor een (hogere) loonstijging.

**Loonkosten in lijn met productiviteit en winst: een verantwoorde
loonkostenontwikkeling**

Het is een misverstand dat de werknemers de afgelopen jaren niet hebben meegedeeld in de economische groei; de reële loonkosten per werknemer zijn net zo snel toegenomen als de productiviteit in de bedrijven. Voor 2016 en 2017 verwacht het CPB dat de lonen (en de loonkosten) in de marktsector harder stijgen dan de arbeidsproductiviteit.

De loonontwikkeling vindt bovendien geheel decentraal plaats, passend bij de mogelijkheden van bedrijven, die zeer verschillend zijn. Tussen sectoren maar ook binnen sectoren zijn grote verschillen in de financiële positie en gezondheid van bedrijven.

Er is geen “macro-loonknop”.

Bij internationale bedrijven gaat het om de Nederlandse vestigingen: hoe ontwikkelen zich hier de loonkosten en arbeidsproductiviteit. De winsten die in buitenlandse vestigingen met buitenlandse werknemers gemaakt worden, zullen weer daar geherinvesteerd worden en ten goede komen aan de economie en werkenden daar.

De loonkosten en de winsten behaald in Nederland ontwikkelen zich de afgelopen jaren in ongeveer hetzelfde tempo.

Loonkosten en nettolonen: wel een groot verschil

Ondanks het wel degelijk evenredig delen in de economische groei, is de netto-koopkracht van werknemers in de afgelopen jaren echter minder hard gestegen dan de loonkosten. De hogere loonkosten voor ondernemingen hebben zich dus beperkt vertaald in beschikbaar inkomen voor werkenden. De overheid heeft loonkostenstijgingen afgeroomd met lastenverzwaring, zodat loonkosten en koopkracht zich niet parallel konden ontwikkelen.

De aiq- en loondiscussie: terug naar de jaren vijftig?

De aiq is in gebruik geraakt in de tijd van de geleide loonpolitiek, toen we meenden de nationale “loonruimte” te kunnen vaststellen. De aiq is geen goede indicator (meer) om de loonontwikkeling te beoordelen en centrale loonpolitiek is onwenselijk en onmogelijk.

Het huidige decentrale loonvormingsproces is gebaseerd op de marktontwikkelingen van bedrijven en sectoren. Daarbij gaat het om de balans tussen loonkostenstijgingen en ruimte voor (uitbreidings)investeringen, die nodig zijn voor hogere arbeidsproductiviteit en meer werkgelegenheid.

Sectoren en ondernemingen verschillen in kapitaalintensiteit en arbeidsintensiteit, nationale of internationale concurrentiepositie. Bovendien veranderen sectoren door digitalisering en internationalisering: ze kunnen meer of minder kapitaalintensief worden of internationale concurrentie krijgen.

Arbeidsvoorwaarden en loonkosten bestaan uit meer dan de lonen en werkgeverspremies. In arbeidsvoorwaardenonderhandelingen kan loon worden uitgeruild tegen meer vrije tijd, betere arbeidsomstandigheden of meer scholing. Bij de loonontwikkeling speelt ook de arbeidsmarktsituatie een rol: bij een ruime arbeidsmarkt zal de loonontwikkeling er anders uitzien dan bij een heel krappe arbeidsmarkt. Loonkosten en werkgelegenheid hangen nauw samen.

Economische en maatschappelijke ontwikkelingen en onzekerheden maken dat ondernemingen sneller moeten kunnen inspelen op veranderingen en hiervoor financiële reserves aanhouden.

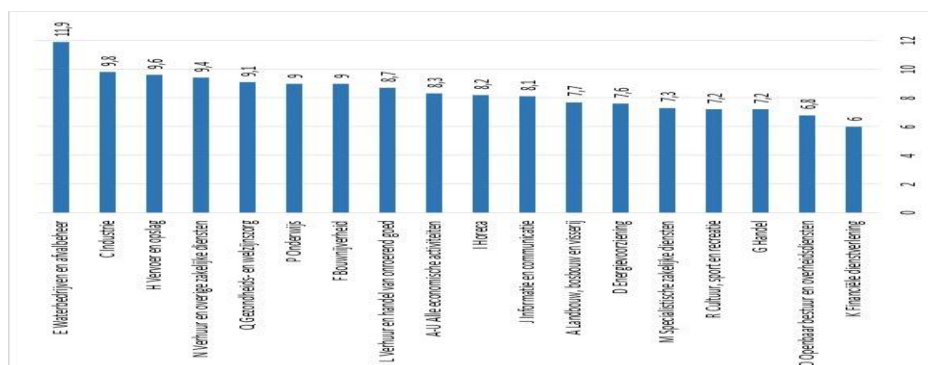
DNB maakt duidelijk dat de aiq mede bepaald wordt door het aandeel zzp'ers. Het inkomen van zelfstandigen is volatieler dan dat de beloning van werknemers.

Al deze factoren bepalen de uitkomst van decentrale arbeidsvoorwaardenontwikkeling in een jaar, alle pleidooien voor een generieke loongolf ten spijt. Een indicator als de aiq biedt onvoldoende houvast voor de uitkomst daarvan.

Infographic: Feiten over de loonontwikkeling in Nederland

1. Herstel na de crisis –maatwerk per sector en per bedrijf

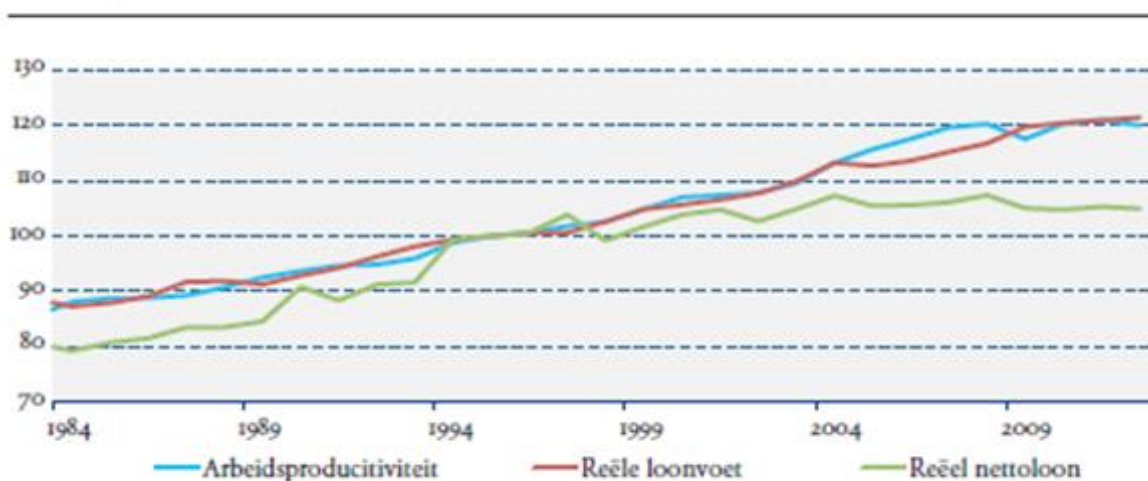
In sectoren waar het economisch beter gaat, zoals de industrie, zie je de lonen in cao's stijgen. In sectoren die kampen met bijvoorbeeld naweeën van de crisis, weinig reserves of in transitie door digitalisering (bijvoorbeeld financiële diensten en retail) is de stijging veelal gematigd. Waar het niet kan moeten werkgevers en werknemers pas op de plaats maken in cao's, anders gaan banen verloren. Ook zijn er per bedrijf soms grote verschillen. Neem de retail. Een 'snelgroeiende webwinkel' en 'bedrijven die nu de deuren sluiten' kun je niet over 1 kam scheren. Ook dat internationale bedrijven weer winsten maken zegt niks over de loonruimte in Nederland.

2. Werknemers delen evenredig in de groei

Kijken we naar de hele economie dan zien we dat de loonkosten over de hele linie al jarenlang gelijke tred houden met de arbeidsproductiviteit. Sinds 2008 ontwikkelt de winstgevendheid van het Nederlands bedrijfsleven zich ook in lijn met de lonen. Werknemers en werkgevers delen dus evenredig in de groei. Desondanks is de netto-koopkracht van werknemers in de afgelopen jaren minder hard gestegen (dan de brutolonen en de loonkosten) als gevolg van grote lastenverzwaringen door hogere premies.

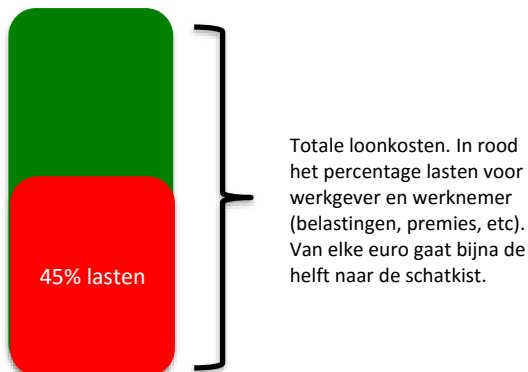
Index 1995 = 100.

3. Hoge lasten helpen werknemers en bedrijven niet om netto meer over te houden

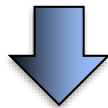
De lonen zijn dus maar een deel van het verhaal over de (netto) loonontwikkeling. Sinds de crisis (2008) zijn de lasten door beleid en pensioenpremies met in totaal 27 mld. euro gestegen. In totaal gaat nu van elke euro loonkosten de helft naar de schatkist voor belastingen en premies (totale wig). Een loonsverhoging is dus maar beperkt effectief voor het stimuleren van koopkracht. Meer nettoloon begint bij lagere lasten!

Bron:
VNO-NCW - MKB Nederland
(2016)

4. Moeten de lonen weer harder gaan stijgen?

Dat is maatwerk per sector en per bedrijf. Hierop is dus geen eenvoudig ja of nee mogelijk. Er is ook veel onzekerheid in de economie als gevolg van bijvoorbeeld de Brexit, de ontwikkeling van de wereldhandel en door de **toenemende** digitalisering die hele sectoren (zie retail) op zijn kop zet. Daarom moeten we bijvoorbeeld met de vakbonden beloningen ontwikkelen die meer kunnen mee-ademen met de economie. Bijvoorbeeld vaker resultaatafhankelijk belonen. Zo helpen we de economie en werknemers echt vooruit.

5. Groei is de sleutel voor welvaart!

De échte route naar hogere lonen loopt uiteindelijk via de productiviteitsgroei en hogere structurele economische groei. De weg daarnaartoe, door meer investeringen en noodzakelijke transitie tot stand te brengen, hebben ondernemers voor de zomer gepresenteerd in de vorm van de campagne NL Next Level. Lees [hier](#) hoe we de investeringen kunnen aanjagen, zodat iedereen profiteert met echte banen en meer koopkracht.

1. De loonkostenontwikkeling

In plaats van naar de aq te kijken, is het nuttiger om te kijken naar de ontwikkeling van loonkosten en productiviteit. Voor ondernemers zijn loonkosten relevant (bruto-loon plus sociale lasten en pensioenpremies), voor werkenden hun netto-loon.

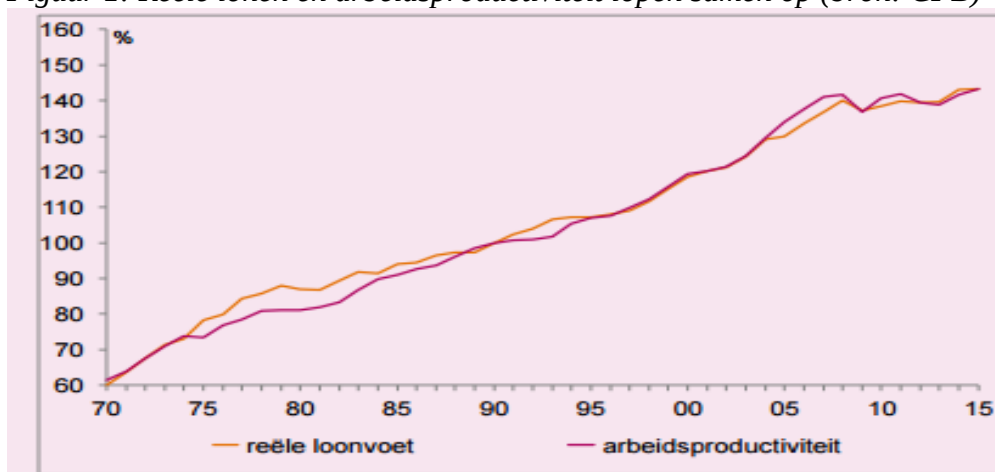
De loonkosten ontwikkelen zich op langere termijn in lijn met de arbeidsproductiviteit

- Vanaf 1970 lopen de reële loonkosten (dus rekening houdend met de inflatie) en de arbeidsproductiviteit samen op¹. Over een langere periode (vanaf 1996) bezien stijgen de loonkosten per gewerkt uur iets harder dan de bruto-lonen van werknemers²
- Na 2008/2009, toen de economie sterk kromp, daalde de arbeidsproductiviteit, mede doordat de productie harder terugliep dan de werkgelegenheid. Terwijl de productie daalde, stegen de loonkosten en de lonen door.

De loonstijging is recent toegenomen, en ligt nu hoger dan de arbeidsproductiviteitsgroei

- De contractlonen stijgen dit jaar en volgend jaar met 1,6%. Dat is fors hoger dan in voorgaande jaren, terwijl de inflatie over 2016 uitkomt op 0,0% en in 2017 op 0,5%.
- De loonkosten (contractlonen, incidenteel en sociale lasten werkgevers) per uur stijgen dit jaar met 2,3% en volgend jaar met 2,1%. Dat is hoger dan in 2014 (0,8%) en 2015 (0,2%)
- De productiviteitsontwikkeling per uur laat een tegenovergestelde beweging zien: waar deze in 2014 en 2015 nog steeg met 1,6%, daalt deze naar 0,6% in 2016 en 1,3% in 2017
- Voor een volgend kabinetsperiode (2017-2021) is vooralsnog de verwachting dat de reële lonen en arbeidsproductiviteit min of meer in lijn met elkaar liggen.
- Bij de groei van de loonkosten en de arbeidsproductiviteit moet worden bedacht dat dit een *macro* gemiddelde is. Deze kan per sector en bedrijf zeer verschillend uitpakken.

Figuur 1: Reële lonen en arbeidsproductiviteit lopen samen op (bron: CPB)

¹ De relatie met de arbeidsproductiviteit is relevant in de zin dat een loonkostenontwikkeling die hoger ligt dan de productiviteitsontwikkeling schadelijk is voor de werkgelegenheid; dat betekent echter niet dat het verstandig is als de volledige productiviteitsstijging altijd als “loonruimte” wordt ingezet. Anders gezegd: een hoger loonkostenstijging dan de productiviteit is onverstandig, een lagere loonkostenstijging kan soms verstandig zijn, bijvoorbeeld als de productiviteitsstijging is gerealiseerd met hoge investeringen.

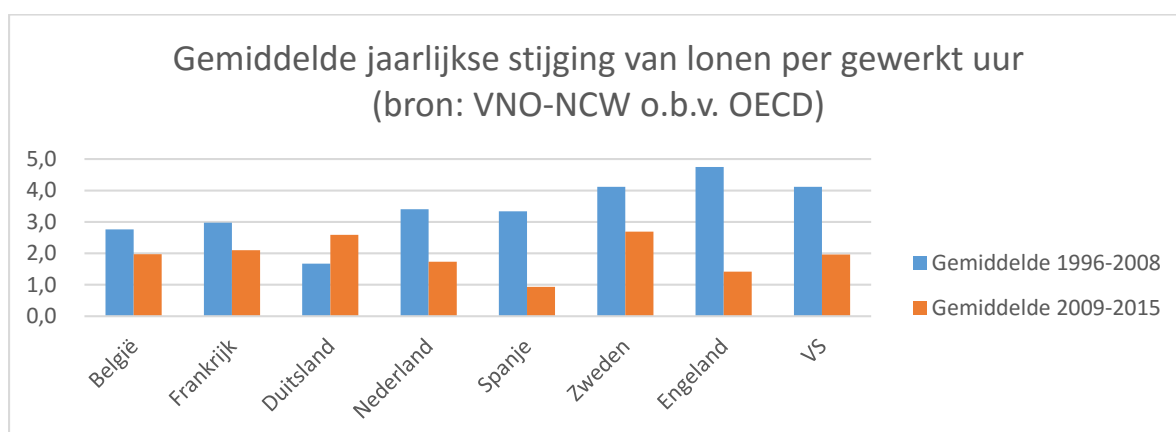
² Overigens betekent dat de productiviteit en de loonkosten in één lijn lopen niet per definitie zo dat dat *altijd* het geval was. Uit een CBS-studie blijkt dat de arbeidsproductiviteit vóór 2008 sneller steeg dan de reële beloning. In 2009 groeiden deze vervolgens naar elkaar toe. Na 2009 herstelde de productiviteit zich sneller, terwijl de reële beloning achterbleef (mede door de toegenomen werkloosheid).

Er zijn goede redenen waarom lonen na 2008 minder hard stegen; ook internationaal

De loonstijging na de financiële recessie is gemiddeld lager dan in de periode daarvoor. Dat heeft een aantal oorzaken:

- De gemiddelde arbeidsproductiviteitsgroei is lager dan daarvoor (en zelfs korte tijd negatief). Dat betekent dus ook minder ruimte voor loonsverhoging.
- De arbeidsmarkt is veel ruimer dan voor de financiële recessie. Er is meer beschikbaar arbeidsaanbod, wat een drukkend effect heeft op de lonen. Bovendien is sprake van veel verborgen werkloosheid. Zodra de werkloosheid verder daalt, melden “ontmoedigden” zich weer aan en zoeken zij naar werk.
- De inflatie ligt veel lager dan voor de financiële recessie.³

Uit onderstaande figuur blijkt dat de gemiddelde jaarlijkse stijging van de lonen (per gewerkt uur) na 2008 in de meeste landen lager ligt dan in de periode daarvoor.⁴

De arbeidsmarkt doet zijn werk: lonen (loonkosten) stijgen vooral in bedrijven waar de winstgevendheid en arbeidsproductiviteit verbeteren

- De loonkosten per werknemer zijn sterker gestegen in sectoren met een grotere groei van de arbeidsproductiviteit en in sectoren waar de winsten sterker zijn toegenomen. Indicatief is volgende figuur.
- De loonvorming in marktsectoren is veel directer gerelateerd aan economische omstandigheden, zoals de vraaguitval en toename van faillissementen na 2008/2009.
- De loonkosten zijn het minst gestegen in de horeca, bouw en zakelijke dienstverlening.
- Tot 2014 werden loonkosten per gewerkt uur steeds hoger doordat werkgevers relatief veel (duurdere) hoger opgeleiden en oudere werknemers aannamen (hogere incidentele loonontwikkeling).
- In 2015 was dat voor het eerst omgekeerd, mogelijk ook doordat de arbeidsmarkt weer herstelde en het aantal banen weer toenam.

De lonen (loonkosten) zijn het hardst gestegen in de onderwijs- en zorgsectoren, omdat de loonvorming daar niet alleen een gevolg is van economische groei.

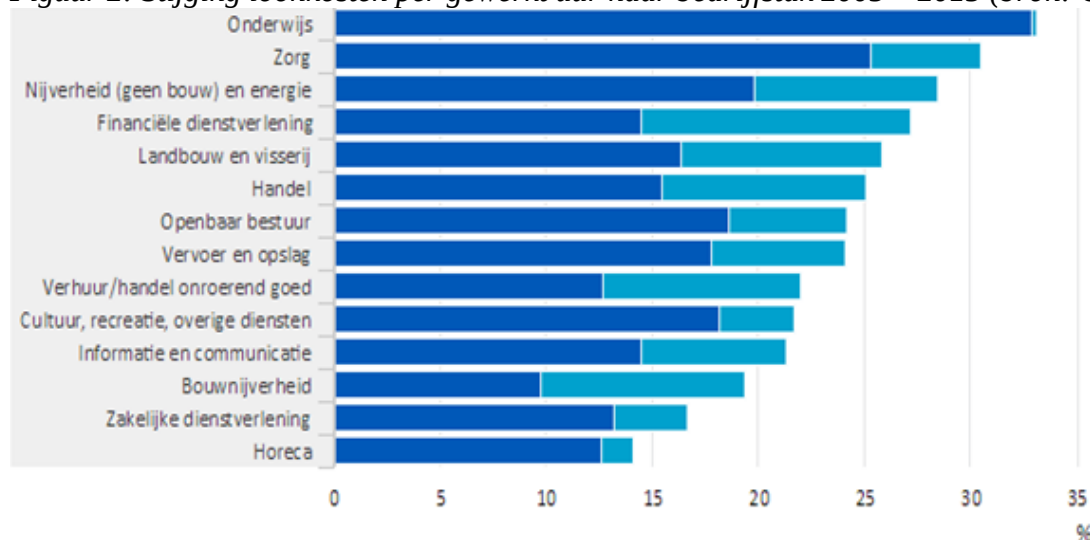
- De loonkosten per gewerkt uur zijn sinds 2008 vooral in de met collectieve middelen gefinancierde sectoren sterk gestegen (onderwijs, zorg, zie bovenstaande figuur).

³ NB: dit betekent overigens niet dat inflatie een bruikbaar element is bij het bepalen van de “loonruimte”; het kan heel goed zijn dat bij een hoge inflatie de ruimte voor loonsverhogingen toch beperkt is op basis van de winstgevendheid voor een onderneming.

⁴ Uitzondering is Duitsland, dat na de hereniging eerst een langdurige periode van loonmatiging kende en pas recenter een inhaalslag, ook vanwege de zeer krappe arbeidsmarkt daar.

- De politiek heeft voor ambtenaren in 2011-2014 een nullijn opgelegd. Dat heeft geleid tot hogere incidentele lonen en tot een inhaalslag in de contractlonen in 2015 en 2016.
- Voor de zorg is geen sprake geweest van een nullijn. Wel is sprake geweest van een eenmalige verlaging van de incidentele looncomponent.

Figuur 2: Stijging loonkosten per gewerkt uur naar bedrijfstak 2005 – 2015 (bron: CBS)

2. De ontwikkeling van de koopkracht voor werknemers

Net zoals voor werkgevers loonkosten bepalend zijn, geldt dat voor werknemers hun netto besteedbaar inkomen bepalend is.

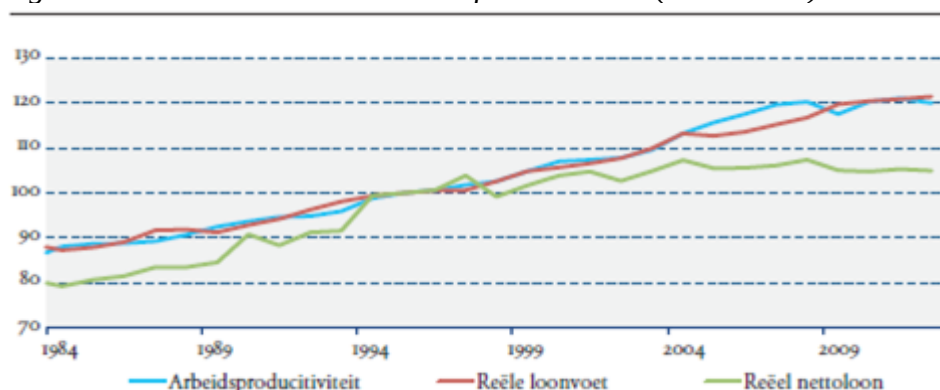
Collectieve lasten en pensioenpremies mede bepalend voor netto loon

Het netto-bestedbaar inkomen wordt door veel meer factoren beïnvloed dan veranderingen in het brutoloon, waaronder door belastingen en toeslagen.

DNB⁵ stelde in een studie van 2014 dat de reële koopkracht van werkenden achterblijft vooral door hogere pensioenpremies en zorgpremies.

Door de hogere zorgpremies loopt een steeds groter deel van de feitelijke consumptie van gezinnen via de overheid. Daarnaast wijst DNB erop dat de koopkracht is uitgehold door de stijging van belastingen en premies, zoals de verhogingen van de BTW en accijnzen.

Figuur 3: Reële nettoloon en arbeidsproductiviteit (bron: DNB)

⁵ DNB, 2014, Overwegingen bij de loonontwikkeling.

Terwijl het bbp nog maar net boven '2008' zit, is de koopkracht van werkenden wel gestegen

Vanaf 2008 is de koopkracht van werkenden in de marktsector met 7,5% gestegen.⁶ Daar staat tegenover dat zelfstandigen zonder personeel en gepensioneerden in dezelfde periode sterke koopkrachtdaling laten zien.

Koopkrachtontwikkeling werkenden is toegenomen, maar kent verschillen

Dat beeld verschilt echter sterk per huishoudentype. Op basis van CPB-cijfers over 2008-2017 blijkt dat duidelijk.⁷ Dan blijkt dat mediane huishoudens er amper op vooruit zijn gegaan (+1,3%). Alleenstaande ouders op WML-niveau en alleenstaanden op WML-niveau en tweeverdieners met kinderen zijn er het meest op vooruitgegaan. Alleenstaanden of samenwonende AOW'ers met een beperkt pensioen en alleenverdieners met kinderen veel minder.

3. De AIQ is een achterhaalde maatstaf met vele meetproblemen⁸

De aiq is als relevante ratio in gebruik geraakt in de tijd van de geleide loonpolitiek.

In die periode was er behoefte aan het vaststellen van een macro-economische maatstaf voor de berekening van de nationale "loonruimte". Ook toen al konden er vraagtekens worden gesteld bij het gebruik ervan en ook bij het begrip "loonruimte überhaupt. De suggestie wordt daarbij namelijk gewekt dat er een absoluut verband zou zijn tussen de mate waarin in een bepaald jaar de lonen zouden mogen stijgen en het gedeelte van het totale nationale inkomen dat in een bepaald jaar toevloeit naar de factor arbeid. Een dergelijk objectief absoluut verband is er niet.

Veel relevanter is de relatie met de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit.

De ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit kan een indicatie geven van de grenzen van de loon(kosten)ontwikkeling. Een loonkostenontwikkeling die hoger is dan de stijging van de arbeidsproductiviteit zal leiden tot uitstoot van arbeid, dus tot een toename van werkloosheid en een afname van werkgelegenheid.

De aiq is geen relevante maatstaf en kent meetproblemen

- *Aiq speelt geen rol in decentrale loonvorming.* Het gebruik van de aiq als relevante ratio voor de loonontwikkeling is in onbruik geraakt naar mate de decentralisatie van de loonvorming voortschreed. Het decentrale loonvormingsproces is gebaseerd op de actuele marktontwikkelingen van bedrijven en sectoren en de verwachtingen voor de toekomst. Daarbij vormt de actuele ontwikkeling van de concurrentiepositie, omvang van de totale markt, ontwikkeling van marktaandeel, enzovoort een belangrijke factor. Maar ook de wens of de noodzaak om de komende jaren te investeren om ook meer structureel een betere positie te verwerven.
- *Grote verschillen tussen bedrijven/sectoren die internationaal concurreren en bedrijven en sectoren die internationaal concurreren, de kapitaalintensiteit versus arbeidsintensiteit van de onderneming, enzovoort.* Een daling van de aiq kan voortkomen uit een verschuiving naar kapitaalintensievere productie.

⁶ Totale netto-loonontwikkeling inclusief incidentele loonontwikkeling voor huishoudens die in 2014 dezelfde inkomensbron hadden als in 2009.

⁷ O.b.v. CPB CEP 2016. In deze cijfers zit nog niet de iets lagere inflatie en de augustusbesluitvorming 2016 van het kabinet verwerkt. Dit is de statische koopkrachtontwikkeling, die geen rekening houdt met incidentele loonsverhogingen, baanverlies, samenwonen, scheiden en gezinsuitbreiding.

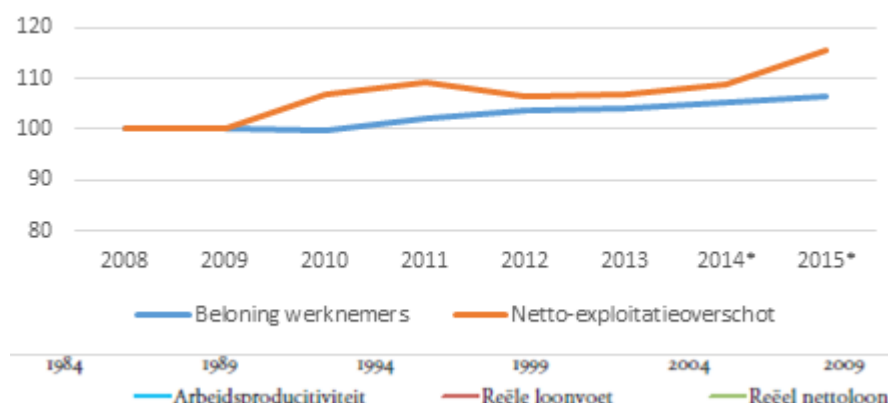
⁸ Voor de methodologische beoordeling van de DNB-studie over de aiq verwijzen we graag naar de beantwoording van de Kamervragen hierover. Zie brief Asscher d.d. 5 juli 2016 met antwoorden op de Kamervragen van de leden Nijboer en Kerstens en van het lid Voortman.

- *De arbeidsmarktsituatie* speelt in de afwegingen ook een rol: bij een ruime arbeidsmarkt zal de loonontwikkeling er anders uitzien dan bij een heel krappe arbeidsmarkt in een bepaalde sector of zelfs in een regio.
- *Arbeidskosten bestaan uit meer dan de lonen en werkgeverspremies.* In onderhandelingen over de arbeidsvoorwaardenontwikkeling kan loon bijvoorbeeld worden uitgeruild tegen andere arbeidsvoorwaarden, zoals vrije tijd, betere arbeidsomstandigheden, meer scholing, enzovoort. Ook in dat opzicht biedt een macro-indicator als de AIQ onvoldoende houvast voor de wenselijke uitkomst van de arbeidsvoorwaardenontwikkeling in een jaar.
- *Aiq sterk vertekend door het aandeel zzp'ers.* Dat zegt niets over de beloning van werknemers. Het inkomen van zelfstandigen is volatieler dan dat de beloning van werknemers.
- *De aiq is een conjunctuurgevoelige maatstaf.* De periode 1995-2015 die DNB weergeeft wordt de laatste 8 jaar sterk beïnvloed door de crisis. Om te kunnen zien of dergelijke afwijkingen na eerdere crisis zijn voorgekomen, is echter een langere tijdreeks nodig.

4. De winstgevendheid van het Nederlands bedrijfsleven en de loonontwikkeling houden gelijke tred

De winstgevendheid van het bedrijfsleven uit binnenlandse activiteiten ontwikkelt zich sinds 2008/2009 in ongeveer hetzelfde tempo als de loonkosten.⁹ Dat wordt geïllustreerd door onderstaande figuur die de loonkosten van werknemers vergelijkt met de winst van het bedrijfsleven over de productie in Nederland.

Figuur 4: Beloning werknemers en netto-exploitatietoershot (bron: CBS statline)

5. Het spaaroverschot van het niet-financieel bedrijfsleven: een statistische vertekening

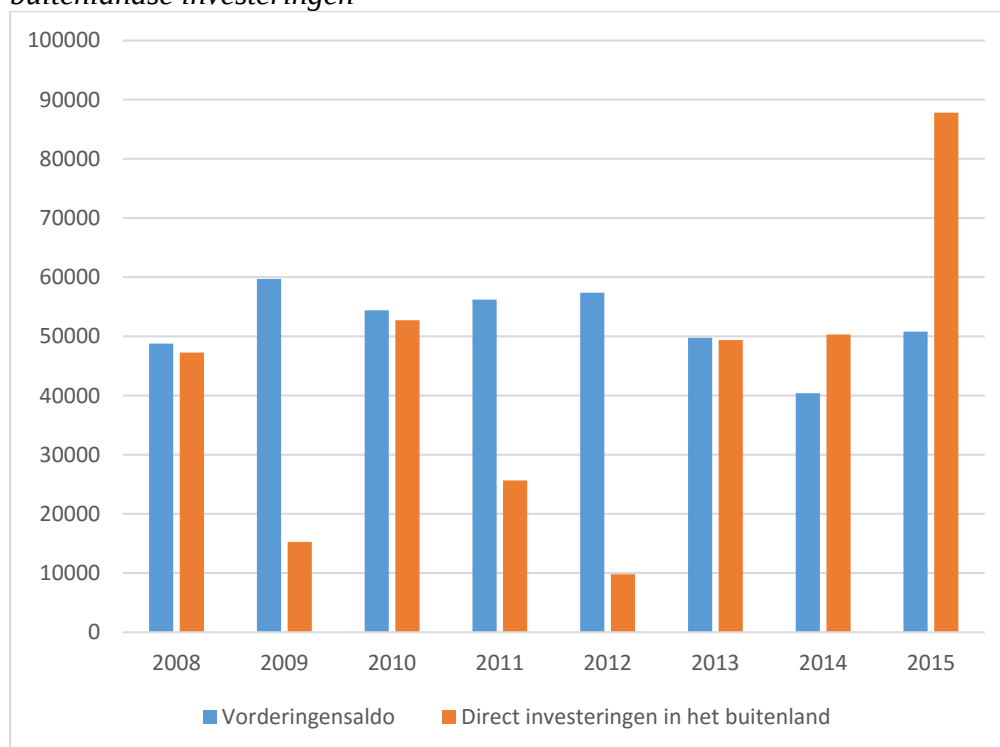
Het netto-exploitatietoershot van het Nederlands bedrijfsleven is in feite de winst die over de productie in het binnenland wordt behaald. Als we andere financiële stromen meenemen, zoals dividenden, ingehouden winsten en het rentesaldo resulteert de nettowinst van bedrijven. Die keren ze uit en worden belast door de overheid. Vervolgens resteren de netto-besparingen van het bedrijfsleven. Die besparing resulteert na aftrek van netto-investeringen het zogenaamde vorderingensaldo. Dat is het gedeelte van de winsten van ondernemingen die niet wordt ingezet voor nieuwe investeringen in Nederland. Statistisch is het spaaroverschot bij bedrijven de besparingen van bedrijven minus de investeringen in Nederland.

⁹ De winsten zijn vooral de in periode 2000-2007 harder gestegen dan de loonkosten.

Echter, volgens het CBS zijn voor Nederlandse bedrijven zo'n 1,6 miljoen mensen buiten onze landsgrenzen aan het werk via dochterbedrijven. Dat gaat via de directe buitenlandse investeringen. Willen we het spaaroverschot 'schonen' voor dit effect en nemen we buitenlandse investeringen mee krijgen we het werkelijke gedeelte dat door bedrijven meer wordt 'aangehouden' oftewel wordt aangewend om het eigen vermogen te versterken.

Onderstaande figuur presenteert het vorderingssaldo van het niet-financiële bedrijfsleven in vergelijking met de directe buitenlandse investeringen.

Figuur 5: Vorderingssaldo van het niet-financiële bedrijfsleven in vergelijking met de directe buitenlandse investeringen

In bovenstaande figuur zien we dat de besparingen van het Nederlands bedrijfsleven vanuit de productie in binnenland en buitenlands slechts voor een gedeelte in Nederland wordt geïnvesteerd. Zetten we echter de directe investeringen hiernaast, zien we dat het vorderingensaldo van het Nederlands bedrijfsleven weer wordt geïnvesteerd in het buitenland via directe investeringen.

Het is dus niet zo dat het Nederlands spaaroverschot daadwerkelijke besparingen zijn waarmee verder niets gebeurt. Deze besparingen werden – los van crisisjaren 2009, 2011 en 2012 – geïnvesteerd in het buitenland.